

HANDLINGSPLAN
FOR
ØKOLOGISK LANDBRUK
I ØSTFOLD
2006 – 2010

Foto: Dafne Rose Shalloom

INNHOLDSFORTEGNELSE

1. INNLEDNING

2. STATUS FOR ØKOLOGISK LANDBRUK I ØSTFOLD I DAG

2.1. DRIFTSOMFANG

2.2. RAMMEVILKÅR FOR ØKOLOGISK LANDBRUK I ØSTFOLD

2.2.1 OFFENTLIGE MYNDIGHETERS MÅL FOR ØKOLOGISK LANDBRUK

2.2.2 REGELVERK

2.2.3 AKTUELLE TILSKUDDS- OG FINANSIERINGSORDNINGER

2.2.4 NATURGITTE RAMMEVILKÅR AV BETYDNING FOR LANDBRUKSPRODUKSJON

2.2.5 PRODUKSJONSMILJØ

3. MÅL FOR UTVIKLING AV ØKOLOGISK LANDBRUK I ØSTFOLD

3.1. AREALMÅL

3.2. OMSETNINGSMÅL

4. STRATEGIER FOR Å NÅ MÅLENE FOR PERIODEN 2006 – 2010

4.1. STRATEGIER FOR Å NÅ AREAL-, PRODUKSJON OG OMSETNINGSMÅL I 2010

4.1.1. STIMULERE TIL AT ØKOLOGISKE PRODUSENTER/FOREDLERE FORBLIR I NÆRINGEN OG AT NYE KOMMER TIL

4.1.2. HEVE KUNNSKAPEN OM ØKOLOGISK LANDBRUK HOD PRODUSENTER OG FORBRUKERE

4.1.3. VIDEREUTVIKLE STERKE PRODUKSJONSMILJØER I FYLKET

STORFÈHOLD

FJØRFEHOLD

SVINEPRODUKSJON

SAUEHOLD

KØRNPRODUKSJON

OLJE- OG PROTEINVEKSTER

GRØNNSAKER OG POTETER

FRUKT OG BÆR

4.1.4. AKTIVT ARBEID MED OMSETNING OG MARKED AV ØKOLOGISKE PRODUKTER

4.1.5. AKTIVT ARBEID MED UTFORMING AV ÅRLIGE TILTAKSPLANER OG GJENNOMFØRING AV DISSE

4.2. ETTERORD

1. INNLEDNING

Økologisk landbruk er en samlebetegnelse på driftsformer som bygger på et helhetssyn som omfatter de økologiske, økonomiske og sosiale sidene ved produksjon, både i lokalt og globalt perspektiv. I økologisk landbruk betraktes naturen som en helhet, hvor samspill gjennom kretsløpet er avgjørende for resultatet. Systemet baseres mest mulig på lokale og fornybare ressurser.

Det blir ikke brukt plantevernmidler og handelsgjødsel i planteproduksjonen, og dyrene har det bedre med hensyn til oppvekstmiljø, større plass og uteareal, og føret er allsidig og uten kunstige tilsetningsstoffer. Det blir også fokusert på kortreist mat. Økologisk landbruk er også bedre for miljøet. Det forurenser mindre og sparer på ressursene.

Det er et landbrukspolitisk ønske at Norge skal "økologiseres". Regjeringen har satt seg som mål at vi skal ha 15 prosent økologisk produksjon og omsetning innen 2015. Dette er et ambisiøst mål, tatt i betraktning at vi i dag har om lag 3,6 prosent økologisk landbruk på landsbasis. Østfold ligg litt etter landgjennomsnittet på om lag 3,3 prosent (Debio 2005).

Fylkesmannen, Område landbruk, i Østfold har tatt initiativet til å utarbeide handlingsplan for økologisk landbruk i Østfold. Gjennom handlingsplanen er det lagt til rette for målrettet utvikling av økologisk produksjon i fylket. Arbeidet startet i 2002, og det ble laget en plan med prioriteringer og tiltak for perioden 2003 – 2005. Sentrale arbeidsfelt i perioden har vært å øke det økologiske korn- og grønnsaksarealet, utvikle økologisk produksjon av lyst kjøtt og øke kompetanse.

I denne omgang har vi oppdatert handlingsplanen for perioden 2006-2010, og presenterer her overordna mål, strategier og tiltak. Den årlige tiltaksplanen vil konkretisere og prioritere de enkelte tiltak for hvert år. Det er også den årlige tiltaksplanen som er utgangspunktet for søknad til SLF om årlige midler til oppfølging av tiltak i handlingsplanen.

HANDLINGSPLANEN 2006 – 2010

for utvikling av økologisk landbruk i Østfold vil følge opp de nasjonale målsetninger og tiltak tilpasset fylkets muligheter og konkurransefortrinn. Økologisk landbruk inkluderes i fylkesmannens strategi for bygde- og næringsutvikling og sees også i sammenheng med det regionalt miljøprogrammet i fylket.

Gruppen som har utarbeidet Handlingsplan i økologisk landbruk 2006-2010 har bestått av:

Jens Kase – Grønntekspert

Ingrid Strømstad – Produsentrådgiver, TINE

Laila Kjølbø Rød – Saksbehandler landbrukssaker, Hvaler kommune

Anders Jarlsby, potensiell øko-kyllingprodusent

Ole Rød – Økologisk melk- og kornprodusent

Roy Henning Skaug – Markedsekspert

Hege Lunde Aae, rådgiver, Inn på tunet, Fylkesmannen

Fredrik Dahl – Fylkesagronom, BU-koordinator, Fylkesmannen

Dafne Rose Shalloom – Rådgiver og Økologiansvarlig, Fylkesmannen, sekretær for gruppa

Et forslag til Handlingsplan ble sendt på høring 30. oktober 2006. Høringsfristen var 24. november, siden utvidet til 6. desember. Vi fikk inn ni innspill. De fleste ble tatt til følge.

2. STATUS FOR ØKOLOGISK LANDBRUK I ØSTFOLD I DAG

2.1. Driftsomfang

Antall driftsenheter tilknyttet Debio-ordningen har vært stabilt de siste årene. I fjor hadde vi like mange innmelte som utmeldte av ordningen. Vi har samme tendens i de fleste fylker i resten av landet. Dette er et sterkt signal på at også produksjon må vektlegges fremover, i tillegg til marked.

Tabell 1. Oversikt over antall økologiske produsenter i Norge i 2005

Fylke	Inspiserte driftsenheter 2005	Inspiserte driftsenheter 2004	Nye produsenter 2005	Utmeldte 2005	Endring fra 2004 i %	Demeter godkjent
Østfold	169	166	8	8	+ 2%	2
Akershus	151	148	13	12	+ 2%	1
Oslo	3	3	0	0	0 %	-
Hedmark	249	250	13	13	0 %	8
Oppland	252	256	15	23	- 2%	4
Buskerud	235	240	12	18	- 2%	1
Vestfold	85	83	6	5	+ 2%	5
Telemark	119	121	6	8	- 2%	2
Aust-Agder	28	26	4	1	+ 8%	-
Vest-Agder	42	45	1	4	- 7%	-
Rogaland	53	51	5	5	+ 4%	1
Hordaland	107	112	2	8	- 4%	1
Sogn of Fj.	157	166	4	13	- 5%	1
Møre og R.	140	128	17	4	+ 9%	-
S-Trøndel.	294	293	13	11	0%	3
N-Trøndel.	246	232	21	8	+ 6%	-
Nordland	114	113	10	10	+ 1%	1
Troms	46	44	4	1	+ 5%	-
Finnmark	6	7	0	1	- 14%	-
Hele landet	2496	2484	154	153	+ 0,5%	30

Arealet som blir drevet økologisk i Østfold har steget jevnt. I 2005 ble 3,3% av arealet drevet økologisk. Gjennomsnittet for landet er 3,6%. Sammenligner vi oss med utlandet topper Lichtenstein statistikken med 26,4% økologisk areal, mens Østerrike og Sveits har henholdsvis 12,9% og 10,3%. Sverige hadde 6,8% og Danmark 6,2% økologisk areal i 2004.

Trass i Østfold fylkes allsidighet og gode muligheter både på produksjons- og markedssiden ligger vi altså under gjennomsnittet for landet. En årsak er nok at vi har stor valgfrihet, et lett arbeidsmarked og mange deltidsbønder i Østfold. Økologisk landbruk drift krever oftest en jevnere arbeidsinnsats i sesongen, noe som gjør det vanskeligere og kombinere med jobb utenfor bruket.

Noe kan en jo kanskje også skylde på kanaliseringspolitikken på 1970-tallet. Det dyrkes korn på 85% av jordbruksarealet i Østfold i dag, og mange bruk har umoderne eller mangler helt driftsbygning for melkeproduksjon, som er en viktig bærebjelke i økologisk landbruk. Det tar tid å bygge opp.

Det satses i tillegg en god del på samdrift og større driftsenheter i Østfold. Her har vi den samme tendensen i økologisk landbruk som i konvensjonelt.

Tabell 2. Areal, økologisk og karens i 2005

Område	Økologisk Areal daa 2005	Karens-Areal 2005 Daa	Totalt jordbruksareal daa	% økologisk areal
Østfold	24035	4850	756.600	3,3% *
Hele landet	365002	65325	10.200.000	3,6% *

Kilde: Debio – registreringer/ produksjonstilskudd pr 31.07.05 * Karens ikke medregnet

Tabell 3. Økologisk areal i prosent av samlet jordbruksareal i drift i Norge, 1999-2005

Fylke	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Østfold	0,6%	0,8%	0,9%	1,5%	2,3%	2,9	3,3%*
Hele landet	1,5%	1,8%	1,9%	2,4%	3,0%	3,4	3,6%*

Kilde: Debio * Karens ikke medregnet

Tabell 4. Omlagt økologisk areal i prosent i de ulike kommunene i Østfold. (Antall økologiske produsenter i parentes). (Karens ikke tatt med)

Kommune	% økologisk	Kommune	% økologisk	Kommune	% økologisk
Aremark	3,4 (3)	Hobøl	1,6 (4)	Råde	1,2 (6)
Askim	3,0 (5)	Marker	6,6 (16)	Sarpsborg	7,6 (28)
Eidsberg	3,5 (22)	Moss	0,3 (1)	Skiptvet	2,6 (6)
Fredrikstad	1,0 (10)	Rakkestad	3,0 (15)	Spydeberg	5,9 (9)
Halden	1,0 (5)	Rygge	2,2 (6)	Trøgstad	2,4 (13)
Hvaler	26,3 (4)	Rømskog	13,5 (2)	Våler	1,2 (5)

Kilde: Produksjonstillegg, juni06,SLF

På husdyrsiden ligger Østfold godt an i forhold til kravet på 15% innen 2015 innenfor grovfôrbasert husdyrhold, særlig storfehold og sau. Men innen kraftfôrbasert husdyrhold, bortsett fra verpehøns, hadde vi ingen produksjon i 2005. Vi har hatt en svineprodusent som prøvde seg på økologisk produksjon, men som gav opp pga dårlige rammevilkår. Dette tross i at Østfold har stor produksjon av konvensjonell kylling og svin.

Tabell 5. Antall husdyr i 2005

Produksjon	Økologiske husdyr i Østfold	Økologiske husdyr i Norge	Økologiske husdyr i prosent av totalt antall husdyr i Østfold	Østfolds andel av økologiske husdyr i Norge
Ammekyr	183	2538	9,0 %	7,2
Melkekyr	400	5461	7,3 %	7,3
Ungdyr	776	10534	5,9 %	7,3
Vinterfôra sauer	248*	31962	6,1 %	0,78
Geiter	19	1443	0 %	1,3 %
Slaktegris	0	272	0 %	0 %
Verpehøns	15162	32656	3,7 %	46,4%
Slaktekylling	0	272	0 %	0 %

Tall for de økologiske produksjonene er hentet fra Debio. Øvrige tall er hentet fra produksjonstilskudd pr 31.07.05, *Estimert verdi

Vi har hatt en jevn økning i arealet i økologisk planteproduksjon. Gressdekte arealer, eng og beite til husdyr, utgjør rimelig nok storparten av arealet. Elles har det vært store utfordringer knyttet til økning av det økologiske arealet i alle andre produksjoner. I alt 1,3% av kornproduksjoner drives økologisk, og for poteter og grønnsaker er tallet under en prosent.

Tabell 6. Økologisk planteproduksjon i 2005

Fylke	Eng, innmarks- beite, grønn- gjødsling	Korn, engfrø	Poteter	Grønn- saker og urter	Frukt og bær	Annet	Totalt
Østfold	14487,6	8721,9	66,3	319,2	37,2	402,7	24034,9
Oslo/Akersh	16890,6	8441,1	139,8	437,4	16,7	249,0	26174,6
Hedmark	31908,2	9390,3	410	494,2	31,9	123,0	42357,6
Oppland	32302	3902,1	281,8	108,4	8,7	144,3	37747,3
Buskerud	22959,7	6749	105,5	519,1	242,9	141,1	30717,3
Vestfold	9728,6	3456,6	45,9	402,4	37,3	47,7	13718,5
Telemark	14281,9	918,7	41,9	60,1	245,4	126,0	15674
Aust-Agder	2397,8	38,0	34,0	20,7	6,5	9,5	2506,5
Vest-Agder	7511,8	111,0	27,5	26,1	2,9	14,7	7694
Rogaland	5326,1	294,6	51,3	25,4	16,5	0,1	5714
Hordaland	9292,2	16,1	19,2	36,7	110,3	37,1	9511,6
Sogn of Fj.	17192,3	27,6	31,6	32,9	239,7	20,0	17544,1
Møre og R.	16322	269,0	25,7	36,0	58,3	60,5	16771,5
S-Trøndel.	41195,7	7977,2	107,4	28,3	80,0	86,5	49475,1
N-Trøndel.	24034,5	12299,1	154,8	295,5	29,8	67,2	36980,8
Nordland	20778,5	551,5	114,5	15,3	37,6	23,0	21520,4
Troms	6769,5	53,5	51,7	5,9	20,3	33,9	6934,8
Finnmark	791,0	0,0	36,0	0,5	0,5	96,7	924,7
Hele landet	294169,9	63317,3	1744,9	2864,1	1222,5	1683,0	365001,7

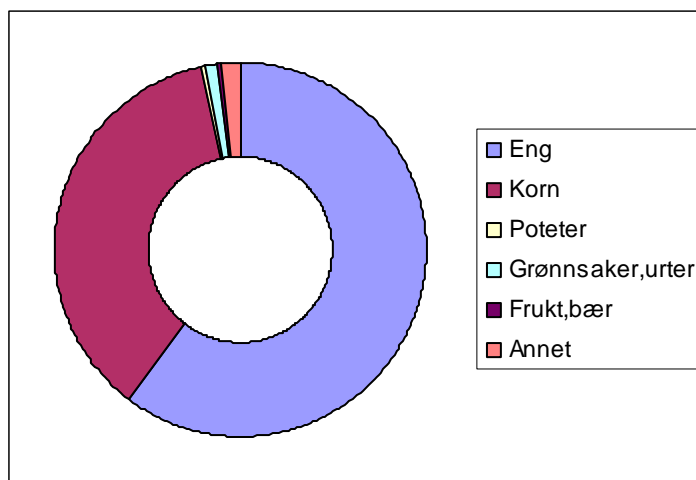

Diagram 1. Grafisk oversikt over økologisk planteproduksjon i Østfold, 2005

Tabell 7. Oversikt over utviklingen i økologisk areal i Østfold

	2002	2003	2004	2005	
Eng/innmarksbeite	8378	11193	12127	13215	13 %
Grønngjødsling	545	1424	808	1272	
Korn	2246	4588	7436	7756	1,30 %
Engfrø og annet frø	37,5	65	235	966	
Poteter	12,7	38	24	66	< 1
Grønnsaker	72	130	516	317	< 1
Urter	4,1	3,6	3,5	2,6	
Frukt	17	27	10,5	27	
Bær	3,3	8	27	10,2	
Annet	160	670	756	403	
Totalt	22401	32767	36882	40527	

Tall i daa
Kjelde:Debio
*Inkludert erter/bønner og veksthuskulturer
**Statistisk sentralbyrå, føreløpige tal

Tabell 8. Bedrifter med økologisk godkjenning innen foredling, import og omsetning (Debio 2005)

	Meieri	Slakteri	Bakeri	Mølle	Gårds-foredling	Servering	Pakkeri	Daglig-vare	Helse-kost
Østfold	1	1	1	4	5			1	
Norge	19	33	19	35	73	9	17	38	8

2.2. Rammevilkår for økologisk landbruk i Østfold

2.2.1 Offentlige myndigheters mål for økologisk landbruk

En kan sammenfatte sentrale myndigheters hensikt med satsing på økologisk landbruk i følgende punkter:

- Det finnes en etterspørsel i markedet etter økologiske produkter, og dette behovet skal i størst mulig grad dekkes av norskproduserte varer.
- Økologisk landbruk representerer en nisje som kan gi økte inntektsmuligheter for landbruksnæringen.
- Økologisk landbruk skal bidra til å gjøre det norske landbruket mer bærekraftig.
- Økologisk produksjon fører til en mer ekstensiv drift som igjen vil bidra til å redusere overproduksjonen i landbruket.

I Stortingsmelding nr. 19, "Om norsk landbruk og matproduksjon" er det nedfelt målsetting om at:

10% av det totale jordbruksarealet i løpet av en tiårsperiode skal være omlagt til økologisk areal. Arealmålet vil bli vurdert i forhold til utviklingen på markedssiden.

Arbeidet med å utforme markedsstrategier for økologisk landbruk skal videreføres, basert på en helhetlig profilering av norsk landbruksproduksjon.

Den nyvalgte regjeringa har høsten 2005 formulert et nytt mål for økologisk landbruk: Innen 2015 skal 15 % av produksjon og forbruk være økologisk. Dette er et svært offensivt mål siden dagens omsetning av økologiske varer i dagligvarehandelen er på ca. 1 %. LMD har nedsatt en samarbeidsgruppe, hvor representanter fra flere departementer deltar, som skal utrede hvordan Regjeringens målsetting for økologisk matproduksjon og forbruk kan nås. Alle ledd i verdikjeden skal vurderes. De skal ha ferdig en rapport i løpet av november 2006.

En annen formulering fra den nye regjeringa sier: "Norge henger etter andre land når det gjelder tilgjengelighet til økologiske varer overfor forbrukerne. Regjeringa vil styrke dette området. Det offentlige må gå foran som ansvarlig forbruker og etterspørre miljøvennlige varer og varer som er tilvirket med høye etiske og sosiale standarder."

I nasjonal Handlingsplan for økologisk produksjon og omsetning er det for siste planperiode planlagt å etablere 5 hovedstrategier:

- Stimulere markedet for økologiske produkter som grunnlag for økt produksjon
- Stimulere til kvalitets- og produktutvikling, inklusiv primærproduksjon, av nasjonale basisvarer og regionalproduserte varer.
- Øke kunnskap om økologisk landbruk og økologiske produkter.
- Stimulere aktører i verdikjeden med vilje og forutsetning til å utvikle rasjonell og lønnsom vareflyt.
- Identifisere og kartlegge samfunns-goder fra økologisk produksjon.

Den sist nevnte strategien er ny og anses som viktig for å framheve betydningen av ikke-omsettbare verdier som produksjonsformen gir; for eksempel biologisk mangfold, kulturlandskap, miljøvennlig produksjonsmetoder m.m. En egen strategi er også viktig for å kunne dokumentere overføringseffekter til det konvensjonelle landbruket.

2.2.2 Regelverk

Regler for økologisk landbruksproduksjon og kontrollordningen skal sikre at landbruksprodukter som markedsføres som økologiske, tilfredsstillende lovbestemmelser om økologisk produksjon samt internasjonale normer for økologisk landbruk.

Det er vedtatt ny forskrift om økologisk produksjon og merking av økologiske landbruksprodukter og næringsmidler 4. oktober 2005 av Landbruks- og matdepartementet. Forskriften trådte i kraft 10. oktober 2005. Det er kun tillatt å markedsføre produkter som økologiske dersom de er produsert og kontrollert i henhold til denne forskriften. Gjennom EØS-avtalen er EU-forordninger om økologisk landbruk gjort gjeldende i Norge. Sammen med forskriften er det utarbeidet 3 veiledere:

- Veileder A: Felles veileder for produksjon, foredling, lagring, import og omsetning av økologiske landbruksprodukter, næringsmidler og fôrvarer. (Her finner en generell informasjon om blant annet idègrunlaget, regelverket, myndighetsfordelingen og kontrollordningen.)
- Veileder B: Utfyllende informasjon om økologisk landbruksproduksjon. (Veilederen gir mer utfyllende informasjon om bestemmelsene som gjelder for de som driver økologisk landbruksproduksjon.)
- Veileder C: Utfyllende informasjon om foredling, lagring, import og omsetning av økologiske næringsmidler og fôrvarer. (Veilederen gir mer utfyllende informasjon om

bestemmelsene som gjelder for de som foredler, lagrer, omsetter og / eller importerer økologiske landbruksprodukter, næringsmidler og fôrvarer.)

Forskrift og veiledere kan lastes ned fra Mattilsynet sine hjemmesider: www.mattilsynet.no, og vil erstatte regelverkene som hittil har vært brukt for landbruk og foredling.. Mattilsynet er kontrollmyndighet for primærproduksjon, foredling, pakking og import. Debio er utøvende kontrollorgan og godkjenner for bruk av betegnelsen økologisk og for bruk av Debio-merke.

Avstand og transporttid til slakteri er en annen utfordring som har skapt debatt. Dette kan åpne for etablering av lokale eller mobile slakterier på sikt.

2.2.3 Aktuelle tilskudds- og finansieringsordninger

Tilskudd til økologisk landbruk

Tilskudd til økologisk landbruk omfatter omleggingstilskudd for arealer i karens, økologisk arealtilskudd for ferdig omlagt økologisk areal og tilskudd til økologisk husdyrproduksjon. Formålet med tilskudd til økologisk landbruk er å stimulere til omlegging til og opprettholdelse av økologiske driftsformer. Videre skal tilskuddene bidra til å kompensere for økte kostnader og avlingsnedgang i den økologiske driften, samt bidra til økt produksjon av økologiske landbruksprodukter. Produksjonen skal tilfredsstille bestemmelsene i forskrift om produksjon og merking av økologiske produkter. Dette forholdet blir kontrollert og godkjent av Debio, som er tildelt ansvar for dette fra Mattilsynet. Satsene bestemmes gjennom jordbruksforhandlingene. Søknad fremmes sammen med søknad om produksjonstilskudd i januar og august. Kommunen er nå førsteinstans og avgjør søknaden. Klageinstans er Fylkesmannens landbruksavdeling. Tilskuddet utbetales som en del av produksjonstilskuddet.

Bygdeutviklingsmidler (BU-midler)

Hovedformålet for bygdeutviklingsmidlene er å skape landbruksrelatert næringsutvikling som danner grunnlag for langsiktig, lønnsom verdiskaping og desentralisert bosetting med utgangspunkt i landbrukets ressurser generelt og landbrukseiendommen spesielt.

Fra 2005 er Fylkesmannen ansvarlig for å lage en styringsplan for bruk av BU-midlene, både de bedriftsretta midlene og midlene til utvikling og tilrettelegging. Dette arbeidet skjer i samhandling med Innovasjon Norge og landbruksorganisasjonene. Styringsplanen blir formelt godkjent av Innovasjon Norge sentralt. Saksbehandling av søknader om bedriftsretta BU-midler skjer hos Innovasjon Norge, Østfold, mens Fylkesmannen har ansvaret for saksbehandlinga av midler til utvikling og tilrettelegging.

I henhold til Rundskriv M-16/2001 fra Landbruksdepartementet blir det sagt: "Økologisk landbruksproduksjon er en viktig del av strategien for helhetlig næringsutvikling. Det er en målsetting at 10% av totalt jordbruksareal skal være omlagt til økologisk drift innen 2010. Dette er en miljøvennlig driftsform som skaper produkter det er økende etterspørsel etter. Økologisk landbruk kan derfor utvikle seg til å bli en viktig næringsvirksomhet som kan få stor betydning for sysselsetting og inntekter. Omlegging til økologisk drift kan kreve investeringer til bygninger og anlegg. Der hvor markedsforholdene ligger til rette for

økologisk landbruk, bør søknader om BU-midler til slik omlegging gis prioritet. Småskalapreget videreforedling av økologiske produkter bør også vektlegges.”

Økologisk landbruk er tatt inn i styringsplanen for BU-midler. Her refereres det til Økologisk Handlingsplan og de årlige tiltaksplanene med søknad til SLF. Det skal være en sammenheng mellom hva som er skrevet i disse dokumentene og hvordan BU-midler prioriteres.

Midler til regionalt miljøprogram

Fylkesmannen utarbeidet plan for bruk av midler innen regionalt miljøprogram i 2005. Fokuset i planen er miljøvennlige driftsformer og skjøtsel av kulturlandskapet. I Østfold gis tilskudd til ugrasharving eller radrensing på arealer som ikke ugrassprøytes i vekstsesongen, også til økologiske arealer. I 2006 er det satt av ca.10 mill kroner til regionalt miljøprogram.

Kommunale miljømidler (SMIL)

Kommunene har fått råderett over midlene innen ”Nærings- og miljøtiltak i skogbruket og spesielle miljøtiltak i landbruket.” Det er opp til kommunene å lage egne planer for bruk av disse midlene. Det kan utarbeides lokale støtteordninger som stimulerer økologisk landbruk i hver kommune. Planene skal vedtas politisk. Kommunene får årlig tildeling av midler fra Fylkesmannen, i 2006 får kommunene samlet 12,7 mill. kroner.

Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon

Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon er et program for innovasjon og mangfold på matområdet. Med innovasjon og mangfold menes i denne sammenhengen:

- Utvikling av spesialiserte matvarer av høy kvalitet basert på:
 - norske mattradisjoner og lokale / regionale matspesialiteter og hvor inspirasjon også kan være hentet fra andre land
 - andre forbrukertrender i matvaremarkedet som helsefremmende mat, mat som er lett å tilberede, mat / råvarer som er produsert med utgangspunkt i særlige etiske / miljømessige / kvalitetsmessige krav og lignende
- Fornyelse av organisering, produksjons- og leverings- og distribusjonsmetodene
- Fornyelse eller utvidelse av markedene for de aktuelle matvarene

Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon skal ta utgangspunkt i forbrukerbehov og de mulighetene som markedet gir. Programmet skal bidra til nyutvikling og videreutvikling av mat med særpreg og av høy kvalitet for betalingsvillige markeder først og fremst i Norge, men også internasjonalt.

Økologisk landbruk og økologiske varer bør inngå i verdiskapingsprogrammet på lik linje med kvalitetsprodukter fra det tradisjonelle landbruket. Det er vurdert som unødvendig å etablere egne ordninger for finansiering av nyskappingsaktiviteter knyttet til denne varegruppa. Det bør imidlertid arbeides for å få fram gode økologiske prosjekter, spesielt prosjekter som tar tak i markedssida for økologiske produkter.

Programmet startet opp i 2001 og er tenkt å vare i 10 år. Det ble satt av 100 mill kr til programmet for år 2001 og 150 mill kr inkludert konkurransestrategier for norsk mat i 2002. I 2006 er det satt av kr 105 mill til programmet.

Det gis støtte til etablering av kommersielle nettverksorganisasjoner for primærprodusenter med inntil 50 % tilskudd av godkjent kostnadsoverslag. En kan videre støtte eksisterende og nyetablerte sammenslutninger av primærprodusenter og næringsmiddelbedrifter i et økonomisk eller organisatorisk samarbeid. Det kan gis inntil 50 % tilskudd til myke investeringer og inntil 30% tilskudd til fysiske investeringer i forhold til godkjent kostnadsoverslag.

Søknader sendes Innovasjon Norge i Østfold.

Midler til oppfølging av tiltak i handlingsplan for økologisk landbruk

I 2006 er det satt av 7 mill. kr som etter søknad kan tildeles fylkesmannsembetene til gjennomføring av tiltak innen økologisk landbruk. Dette er en fordobling av beløpet siden 2001. Fylkesmannens landbruksavdeling søker Statens landbruksforvaltning om disse midlene. Søknaden om midler er begrunna i planlagte tiltak og prosjekter som igjen er forankra i lokale og sentrale handlingsplaner for økologisk landbruk. Fylkesmannens landbruksavdeling i Østfold er for 2006 innvilget kr 450 000. Midlene blir nå tildelt sammen med midler til bygde og næringsutvikling for å markere at bruken av disse midlene må ses på i sammenheng.

Statens landbruksforvaltning er sekretariat for den nyopprettede styringsgruppa for nasjonale pilotprosjekter. Gruppa ledes av Landbruksdepartementet. Styringsgruppa tildeler midler til nasjonale pilotprosjekter. Det er i 2005 satt av 31,5 mill kr til slike prosjekter.

EVL midler – Etter- og videreutdanningsfondet i landbruket

Fondet sine midler skal nyttes til tiltak tilknyttet etter- og videreutdanning i landbruket. Det kan gis støtte til etterutdanningskurs for bønder (EB-kurs) og prosjekter. Med EB-kurs mener en særskilte tilrettelagte kurs eller kurspakker for økt kompetanse innen bestemte produksjoner eller temaområder.

Med prosjekter mener en tidsavgrensa tiltak med definert målsetting, ressursbruk og organisering som skal bidra til etter- og videreutdanning. EB-kurs skal ha en lengde på minst 12 timer.

Målgruppa for tiltak støtta av EVL er næringsutøverne innen landbruk eller landbrukstilknnyta virksomhet.

Det er også ved bruk av EB-midler viktig å se sammenhengene mellom bruken av disse og bruken av BU-midler og økologiske midler. For å utløse EB-midler, er det nå et sterkere fokus på samfinansiering med andre finansieringskilder.

Søknad om EB-midler sendes til det fylkesvise EB-utvalget som består av medlemmer fra Bondelaget og Bonde- og Småbrukerlaget, Fylkesmannen sin landbruksavdeling er sekretariat for utvalget.

Det kan også søkes om støtte til regionale og landsdekkende EB-kurs og prosjekter. Søknaden sendes styret for EVL ved sekretariatet, Statens landbruksforvaltning. Her er det ingen søknadsfrist.

Matforsk – SLF

SLF har inngått en avtale med Matforsk for perioden 2001-2009 hvor Matforsk har fått i oppgave og stimulere til kvalitetsutvikling og en markedsorientert produktutvikling innen i økologiske produksjon. Primærprodusenter og næringsmiddelbedrifter kan her få hjelp til å utvikle økologiske produkter for nasjonal og/eller lokal omsetning fra eget utvalg.

2.2.4 Naturgitte rammevilkår av betydning for landbruksproduksjonen

Topografi, klima og jordsmonn, er de viktigste faktorene med hensyn til naturgitte rammevilkår for økologisk landbruk.

Faktorer som påvirker nærings- og vannhusholdning for plantene, sammen med faktorer som påvirker skadegjørernes utviklingsmuligheter, vil trolig være de viktigste når en skal vurdere mulighet for økologisk produksjon. I og med at man baserer seg på bruk av organiske gjødselslag, nitrogenfiksering gjennom mikroorganismer og mineralisering fra jorda for å skaffe plantene næring i økologisk drift, vil elementer som passe mengder vann og tilstrekkelig høy temperatur i jorda være viktig for å sikre god tilgang på plantenæring.

Topografien har betydning både indirekte gjennom påvirkning på klima og jordsmonn, og direkte, først og fremst gjennom påvirkning på dyrkningsteknikk og arrondering. Hellingen i terrenget vil være avgjørende for hvor mye sollys som kommer plantene på bakken til gode, og påvirker samtidig jordtemperaturen. Vannhusholdningen styres også til dels av topografien, men i enda større grad av jordsmonnets egenskaper som dybde og struktur i undergrunnsjorda. Kornfordeling og innhold av organisk materiale er viktige kriterier både for frigjøring av næringsstoffer fra jord og gjødsel og for vannhusholdning på de ulike jordartene. Klima, først og fremst temperatur- og nedbørsforhold, styrer i svært stor grad planteproduksjonen, og i særlig grad økologisk planteproduksjon. Nitrogenfiksering er avhengig av både sollys til plantene, temperatur, vannmengde, lufttilgang, pH og andre næringsstoffer enn nitrogen i jorda.

Jordbruksarealet i Østfold ligger hovedsakelig på gammel havbunn (78,4%), eller på strandavsetninger (17,6%). I flere kommuner ligger over 90% av jordbruksarealet på havavsetninger. Dette skyldes at store deler av fylket lå under havet da lausmassene ble avsatt mot slutten av siste istid. Dette gjelder også Raet, den markerte randmorenen som strekker seg fra Moss i nord til Halden og videre inn i Sverige. Jordbruksareal på andre avsetningstyper (elv,- torv,- breelv,- og andre) utgjør kun 4%.

Jordsmonnet består av ulike lag som vanligvis er en blanding av mineralmateriale og organisk materiale. Enkelte sjikt er nesten fullstendig dominert av mineralmateriale, mens andre nesten fullstendig er dominert av organiske materiale. Organisk jord har et innhold av organisk materiale på mer enn 20%. Jordbruksarealet for Østfold er dominert av mineraljordsmonn. Andelen organisk jordsmonn er kun 1,4% for hele fylke og ingen kommuner har mer enn 6%.

Kornstørrelse består av mineralpartikler av forskjellig størrelse. De ulike kornstørrelsesfraksjonene som benyttes er blokk, stein, grus, sand, silt og leir. Storparten av jordbruksarealet i Østfold (97,2%) er stein og blokkfritt i de øvre 50 cm.

Teksturen til et sjikt er en samlebetegnelse for mineralfraksjonene mindre enn 2 millimeter. Mer enn 75% av jordbruksarealet i Østfold har leire i plogsjiktet, sand utgjør 16,1%, silt 5,4%

og organisk jord 1,5%. I gruppa leire dominerer siltig mellomleire, siltig lettleire og lettleire, stiv leire (leirinnhold større enn 40%) er det lite av.

Den naturlige dreneringsgraden for jordbruksarealet i Østfold blir betegnet som dårlig på 80% av arealet, noe som har sterk sammenheng med det høge leirinnholdet.

Kvaliteten til jordsmonnet, eller jordsmonnets potensialet til planteproduksjon klassifiseres i forhold til egenskaper som naturlig dreneringsgrad, dybde til fjell, sjikttyper og tykkelse, kornstørrelse, grusinnhold og innhold av organisk materiale. I tillegg till jordet hellingsgrad, stein- og blokkinnhold og frekvens av fjellblotninger. Klimatiskeparametere som virker inn på hvilke klasse jordbruksarealet kommer i er bestemt av temperatur, høyde over havet, avstand til kyst og breddegrad.

Generelt kan en si om de naturgitte vilkåra for økologisk landbruk i Østfold er gode. Klimatisk sett er deler av Østfold blant de beste i landet. Det gir stor valgfrihet og fleksibilitet i valg av driftsmåte. Jorda er overveiende næringsrik mineraljord med god lagringsevne for plantetilgjengelig vann. Vel 70% av jordbruksarealet i Østfold er egnet til nedbørsbasert korndyrking, i de ulike kommunene varierer det fra 43% (Moss) til knapt 90% (Våler). Ved plantedyrking uten bruk av mineralgjødsel er plantene helt avhengig av de biologiske og kjemiske prosessene som skjer i jorda for å få tilgang på lettløselige næringsstoffer. Jordas innhold av organisk materiale er her svært viktig. Det tar tid og bygge opp organisk materiale i jorda og få i balanse, og det kan være en utfordring, spesielt i starten, i Østfold siden mye av jorda i Østfold har lågt innhold av organisk materiale.

I økologisk landbruk er en helt avhengig av å spille på lag med naturen, å utnytte de naturgitte forhold og optimalisere plantekulturen. Det er lettere og forebygge enn å reparere, feks jordsstruktur og ugrasproblemer. I økologisk landbruk må man ta hensyn til naturgitte vilkår i enda sterkere grad enn i landbruket ellers. Det vil være avgjørende for å lykkes at man i størst mulig grad forsøker å utnytte alle de mulighetene som er gitt fra naturens side, og er varsom med å tøye grensene som naturen gir for landbruksproduksjon på det enkelte sted og det enkelte gårdsbruk.

2.2.5 Produksjonsmiljø

I tillegg til de naturgitte forholdene, ser vi at produksjonsmiljøet er en viktig faktor for å fremme en økologisk produksjon. Det er lettere å få etablert en økologisk produksjon dersom produsentmiljøet er inspirerende og samarbeidsmuligheter. Eksempler på gode produsentmiljø i dag er grønnsaksmiljø i Rygge, og husdyr-/korndyrkingmiljø i Skjeberg-området.

3. MÅL FOR UTVIKLINGEN AV ØKOLOGISK LANDBRUK I ØSTFOLD

Hovedmål:

Tilfredsstillende utvikling av økologisk landbruk, i høve tilregjeringens målsetningen, innen utgangen av 2010.

Mål for Østfold satt i 2002:

10% av produksjon skal være økologisk innen 2010. I dag er, som nevnt, 3,3% av jordbruksarealet økologisk drevet, basert på Nasjonalt mål i Stortingsmelding 19 (1999-2000) skulle 10 % av samla jordbruksarealet skal være omlagt til økologisk innen 2010, forutsatt at det er et marked for varene.

Mål for Østfold satt i 2006:

Vi fastholder målet som ble fastsatt i 2002. I Østfold skal 10% av produksjon og omsetning være økologisk i 2010, basert på Soria Moria erklæringa (2005) 15% av produksjon og omsetning skal være økologisk innen 2015.

4 STRATEGIER FOR Å NÅ MÅLENE FOR PERIODEN 2006 – 2010

Hovedstrategier:

- Vi vil utnytte Østfolds konkurransefortrinn; Gode vilkår for planteproduksjon, sterke landbrukfaglige miljøer, nærhet til markedet, der 1/3 av Norges befolkning bor
- Fylkesmannen skal være pådriver for utviklingen av økologisk landbruk i Østfold. Økologisk landbruk er nær knytta til arbeidet med regionalt miljøprogram (RMP), regionale strategier for bygde- og landbruksbasert næringsutvikling, og regional matkultur
- Vi vil sette økologisk landbruk inn i en større sammenheng med fokus på miljø og forrensning, og favorisere økologisk landbruk langs vassdraga, og et mer bærekraftig og vennligere samfunn
- Fylkesmannen skal fortsette sitt samarbeid med Øko-viken (fylkene Vestfold, Oslo-Akershus, Telemark, Buskerud og Østfold). Vi vil utnytte de nettverk vi har og koble personer og aktiviteter der vi ser nytteverdi for fylkes innbyggere
- FMLA skal samarbeide med landbruket for å få fram helkjedeavtaler, veiledningsprosjekter, pilotprosjekter og andre prosjekter som kan utvikle og ekspandere økologisk landbruk i Østfold
- Vi vil fokusere på å spre positiv informasjon fra økologiske prosjekter via FMLAs hjemmeside
- Produsenter som viser kreativitet, og evner til gjennomføring og resultater vil bli prioritert
- Vi vil prioritere barn og unge, ved at vi støtter utbygging av skolehager, og gjennom samarbeidsprosjekter med skole, barnehager, festivaler for barn/unge etc. Barn er selvsagt prisgitt foreldrenes valg av mat, og har kanskje aldri smakt økologisk mat før. Erfaring viser at økologisk mat kan virke ukjent. Vi må gjøre økologisk mat mindre ”skremmende” for barn, fremtidens forbrukere.
- Vi vil stimulere til samarbeid mellom bønder med ulike produksjoner til gjensidig nytte og glede f eks innen storfekjøttproduksjon, og korn- og svin/kyllingproduksjon, inkludert samdrift. Slik som det er i dag skjer det en nedtrapping av tilskuddet ved økende grasareal, noe som gjør at større samdrifter kan få mindre tilskudd enn om de drev hver for seg! Dette er uheldig. Vi må jobbe for å endre regelverket her!
- Vi vil arbeide for å øke tilgjengelighet og mangfold av økologiske varer i dagligvarehandelen

4.1. Strategier for å nå areal-, produksjon-, og omsetningsmålet i 2010

Tiltak og strategier for å nå målene er i denne planen er overordnet beskrevet. Fylkesmannens årlige rapporten til SLF i forhold til økologisk handlingsplan vil i detalj gå inn på prioriteringer og planlagte aktiviteter hvert år i perioden. Aktivitetene skal knyttes opp til beskrevne overordna tiltak/strategier.

4.1.1. Stimulere til at økologiske produsenter/foredlere forblir i næringa, og at nye kommer til

Vi ser at antall økologiske produsenter som er med i Debio-ordningen ikke økte i fjor, men at arealet økte. All statistikk viser nå at det er et sug i markedet, mens antall økologiske produsenter har stagnert det siste året. Samtidig ser vi samme tendens som i landbruket elles, nemlig at brukene blir større og færre. Det vil derfor være en prioritert oppgave å øke antall økologiske produsenter og videreforedlere, og å beholde de vi har. Det er også viktig å kartlegge årsaken til at økologiske produsenter slutter.

I samarbeid med NILF skal Bioforsk Økologisk kartlegge årsakene til at økologiske produsenter slutter å delta i Debio-ordningen, gjennom et landsomfattende prosjekt finansiert av Norges Forskningsråd og avtalepartene i jordbruksavtalen. Prosjektet starter i 2007. Fylkesmannen i Østfold vil være en samarbeidspartner i dette arbeidet.

Det er færre som legger om av ideologiske grunner nå enn før. Lønnsomhet og sikker avsetning er viktigere kriterier. Kontrakt dyrking og helkjedeavtaler, med gjensidige forpliktelser, er viktig for forutsigbarheten.

4.1.2. Heve kunnskapen om økologisk landbruk hos produsenter og forbrukere

Her må det fokuseres på både nye, potensielle økologiske produsenter, veiledningsapparatet, omsetningsledd og forbruker. Nye forbrukergrupper må få et spesielt fokus.

Aktuelle tiltak:

- Økonomisk støtte til kurs og møter som tar opp tema som vurderes som viktig for utviklinga av økologisk produksjon og omsetning.
- Støtte opp om kurs og informasjon til nye og fremtidige forbrukergrupper, med spesielt fokus på barn.
- Utvikle møteplasser og arenaer for diskusjon og informasjon omkring økologisk landbruk
- Støtte lokale veiledningsprosjekter, og regionale/nasjonale som kan virke positivt på utviklinga av økologisk landbruk i Østfold
- Markedsføre tiltak finansiert med sentrale økologiske midler, som gratis første råd (GFR) og produsentgrupper.

Bioforsk Økologisk kan bidra med foredragsholdere og informasjonsmateriell innen en rekke temaer. De har bred erfaring med formidling til ulike målgrupper, blant annet produsenter og veiledere, men også skoleansatte, personell innen storhusholdning og andre. Deres formidling er basert på eget forsknings- og utviklingsarbeid, så vel som generell kunnskap om økologisk landbruk. Her kan nevnes hjemmesida www.agropub.no med fagstoff og nyheter. Handbok i økologisk landbruk rettet mot veiledere og produsenter kan lastes ned derfra. De har utarbeidet småskrift og temaark innen ulike emner, som er rettet mot produsenter og andre målgrupper.

De har også samlet mye kunnskap som brukes som grunnlagsmateriale for argumentasjon og til motivasjonsarbeid overfor ulike målgrupper for økt økologisk produksjon og forbruk. De har i mange år arbeidet med økologisk hobbyhagebruk og skolehagesatsing, bl.a. bygd på praktisk tilrettelegging i vår demonstrasjonshage.

4.1.3. Videreutvikle sterke produsentmiljøer i fylket

Østfold er et av fylkene i vårt land som har best naturgitte forutsetninger for å drive landbruk, samtidig ligger vi nær markedet på sentral Østlandet, inkludert Oslo-markedet.

Vi har for eksempel tidligproduksjon av grønnsaker, og kan også dyrke det meste av arter og sorter som er mulig å dyrke i Norge. Dette gir oss stor frihet i valg av produksjoner.

Økonomiske vurderinger ved omlegging og drift er viktig for produsentene. Bioforsk Økologisk har utarbeidet et brukervennlig dataprogram med mulighet for økonomiske beregninger for ulike alternativer innen forskjellige plante- og husdyrproduksjoner. Dataprogrammet er basert på dekningsbidrag og oppdateres jevnlig. Målgrupper er veiledere og produsenter.

Storfehold

Det er underskudd på økologisk melk i Østlandsområdet! Noe som resulterer i at TINE ikke kan tilby øko-melk til skole, barnehager og storhusholdning. Økologisk landbruk i Østfold trenger flere melkeprodusenter! I alt 10% av kvotene som er lagt ut for salg i år er øremerket økologiske melkeprodusenter. Det er bra, men "øko-kvoten" kunne gjerne vært høyere, tatt i betraktning at vi har overproduksjon av konvensjonell melk. Det bør også bestrebes at all økologisk melk blir solgt som økologisk produkt.

1) Økonomisk støtte til ombygging/nybygg.

Kravet om lufting av okser, fra og med 2006, og kravet til løsdrift, som blir innført fra 2011, er store utfordring for økologiske produsenter, da det kan krever omfattende investeringer, visst en velger å beholde oksekalvene til fremføring. For å hindre at etablerte økologer faller fra er det viktig at det blir gitt støtte til ombygging eller nybygg. Slike søknader bør få høy prioritet hjå Innovasjon Norge.

2) Økonomisk rådgivning

Ved å gi konvensjonelle bønder økonomisk rådgivning kan en få svar på hvordan en kommer ut økonomisk visst en velger økologisk melkeproduksjon. Dataprogrammet ØRT er nyttig ved en slik analyse. Dette arbeidet er i gang.

3) Tilskudd til økologisk melkeproduksjon

TINE betaler 60 øre mer for Øko-melka. Tilskuddene må bestå for å ha en lønnsom produksjon. Blir tilskuddene fjerna faller lønnsomheten drastisk.

3) Prosjekt Øko-Biff

Oppfordre til samarbeid mellom øko-bønder for å sikre at økologisk kalver blir føret frem til økologiske slakt, og slik øke andel økologisk storfekjøtt på markedet. Ved å oppfordre bønder til å gå sammen i Øko-Biff-ringer kan øko-oksekalvene bli tatt vare på og føret frem til økologiske slakt uten at alle trenger å investere. Fylkesmannen i Østfold, i samarbeid med Gilde og TINE, har en søkt SLF om markedsstrategimidler til å etablere to øko-biff-ringer, en i Østfold og en i Akershus. Fylkesmannen i Akershus vil bli invitert med i samarbeidet.

4) Produsentmiljø

Legge til rette for nettverksbygging og stimulerende produsentmiljøer, og lage møteplasser, gjerne hvor konvensjonelle bønder møter økologiske. Regelmessig utsending av mail om nyheter, hvem har lagt om osv hadde vært inspirerende og lærerikt! Fylkesmannen vurderer for tida ulike muligheter for å få ut slik informasjon.

5) Gode forbilder er sterke virkemiddel.

Økologiske bønder som lykkes, og som gir av sine kunnskaper og seg selv, er en fantastisk ressurs. Det kan vera aktuelt at Fylkesmannen i Østfold kommer frem til en ordning hvor slike brukere får litt økonomisk bistand for tørt og svie i forbindelse med besøk og foredrag? Fylkesmannen Oslo/Akershus har etablert en slik ordning.

Fjærfehold

Vi har to som produserer økologisk egg i Østfold. Produksjonen fungerer bra, men vi har underdekning. Øko-hønene blir også levert som økologisk slakt!

Vi har i dag et sterkt fjørfamiljø innen konvensjonell produksjon med senter i Rakkestad og fjærfebedriften PRIOR der. Det er også regestrert interesse for å starta opp med produksjon av økologisk kyllingkjøtt, men til nå har dette vist seg å være vanskeleg.

Utearealet er den største utfordringen for økologisk kyllingproduksjon. Fuktig utemiljø eksponerer dyra for sjukdomsfremkallende bakterier, som salmonella og camfiliobacter. Sjukdommer som vi har null-toleranse på i vårt land. Et nasjonalt pilotprosjekt på økologisk fjørfekjøtt ved Fylkesmannen i Østfold, som ble avsluttet i 2004, hadde samme konklusjon.

Her vil Fylkesmannen jobbe for å tilpasse regelverket, slik at slik produksjon kan bli en realitet! Det må også klargjørs hva som hindrer kyllingproduksjon når produksjon av økologiske høner er mulig.

Svineproduksjon

Økologisk svinekjøtt konkurrerer på smak! Grøstad Gris i Vestfold har vist at slik produksjon er mulig. Kanskje østfoldske øko-bønder kan nyte godt av denne ekspertise i fremtiden? Fylkesmannen vil satsa på å arrangere en studietur i løpet av 2007 for å få i gang en dialog.

Sauehold

Sauehold er viktig for kulturlandskapet i Østfold. Det er nødvendig og se på produktutvikling og omsetning for å få økonomi i økologisk sauehold. Det er relativt lett og gjøre denne produksjonen økologisk.

Kornproduksjon

Dyrking av økologisk korn har til nå vært for usikkert i forhold leveranse og pris. Øko-bonden selv har måtte bære en stor del av risikoen. Visst ikke øko-kornet blir solgt videre som økologisk vare, har ikke økobonden fått det økologiske tillegget. Dette er nå i ferd med og snu seg i Østfold. Trygve Nesjes, Østre Holli gård, satsning på mottak og foredling av matkorn har alt gitt bedre priser på økologisk spelt fra årets. Nesje har i dag kontrakt med 15-20 bønder. Dette tilsvarer et areal på i alt 12000 daa i et økologisk vekstskifte (1/3 eng, 1/3 fôrkorn, belgvekster og 1/3 matkorn).

Østfold har også planer om å delta i prosjektet `Fellesløft for norsk økologisk korn`, for å bedre omsetning av økologisk korn, visst dette prosjektet blir prioritert i SLF. Til nå inngår 13 helkjedeavtaler i prosjektet. Helkjedeavtaler er veldig aktuelt for å bedre leveranseforholdene.

Prisnedskrivningssystemet for økologisk korn bør revideres og tas med som innspill til jordbruksforhandlingene.

Det er viktig at økologisk korn sikres like gode vilkår som konvensjonelt korn for videre vekst. En må være sikret avsetning og en rimelig merpris som kompenserer for merarbeid og -kostnader!

Kornproduksjon er viktig fordi den er avgjørende for utvikling av kraftfôravhengig husdyrproduksjon, for eksempel kylling- og svinekjøtt.

Olje- og proteinvekster

Det er svært aktuelt og dyrke olje- og proteinvekster i Østfold, da disse vekstene er verdifulle i økologisk kraftfôrproduksjon. Rybs- og raps er gunstige vekster i vekstskiftet, og oljen fra disse vekstene er velegnede oljer til mat. Norsk Matraps har hatt en liten prøveproduksjon på økologisk rapsolje (høstraps) ved Askim Frukt- og bærpresseri. Dette er en produksjon som kan ha et stort potensial. Norsk Matraps videre satsning avhenger imidlertid av kjedenes interesse for å gi dette produktet plass i varesortementet sitt, noe som i dag er usikkert.

Grønnsaker og poteter

Det økologiske grønnsaksarealet i Østfold er beskjedent, og kan med fordel mangedobles for å møte etterspørselen. Aktuelle tiltak er:

- Jobbe for å få flere til å legge om, eller starte med økologisk grønnsaker og poteter
- Oppfordre til samarbeid mellom husdyrbruk og grønnsaksbruk
- Satse på det Østfold har naturgitte forutsetninger for f.eks tidliggrønnsaker og poteter
- Oppfordre til samarbeid mellom produsenter
- Kompetanse oppbygging i form av kurs i omlegging og dyrking
- Jobbe for at pakking og videreføring foregår så nær produsenter/produsentgrupper, slik at mest mulig av verdiøkningen kommer øko-bonden til gode.
- Oppfordre til å danne lokale merkevarer
- Helkjedeavtaler er også et viktig virkemiddel her for å øke arealet, da sikker leveranse og priser er avgjørende for om konvensjonelle bønder vil satse økologisk.

Frukt og bær

Det er et stort udekket marked for økologisk frukt og bær. Det ble dyrket til sammen 27 daa frukt og 10,2 daa bær i Østfold i 2005 (Tabell 6). Vi har fått nyplantninger av epler de siste årene, og det er blitt dannet en dyrkningsgruppe. Interessen synes og være stigende. Det er sterkt ønskelig med sterk vekst innen frukt- og bærproduksjon! Selv om ikke Østfold har sterke tradisjoner for slik produksjon, skulle vi ha gode naturgitte forhold for det. Vi samarbeider nært med Fagsenteret for frukt- og bær i Lier og Forsøksringen SørØst innen dette fagfeltet. Vi fortsette utvikling av fagmiljø i form av produsentgruppemøter, markdager, studieturer med mer. Det er også aktuelt å arrangere kurs i økologisk frukt – og bær dyrking. I Tyskland og Sveits er høns og fruktdyrking en vanlig kombinasjon, da høner trenger skygge. Kanskje dette er aktuelt også i Østfold?

4.1.4. Aktivt arbeid med omsetning og marked av økologiske produkter

Bioforsk Økologisk har gjennom flere prosjekter fått erfaring med hvor viktig det er å arbeide med hele verdikjeden.

- ***Grossister***
 - Øko-kompaniet
 - Bama
 - Organic-Norway

Foto: Butikkdemo - Roy Henning Skaug

- **Dagligvarehandelen**

Her må det tas mange grep:

- Sortimentsoppfølging (Spacing) skjer tre ganger i året. Det er viktig å følge opp merking og plassering av økologiske varer i forbindelse med dette, da det kan skje store rokeringer da.
- Vi må være bevisste på manipulering! Forskning kan være kjøpt og betalt, og reklamen kan være utpekulert og usann!
- Et aktuelt tiltak er jevne ut prisforskjellen på økologiske og konvensjonelle varer, redusere prisen på øko-varer, og høyne prisen på konvensjonell
- Viktig fokus i fremtida er innholdsfortegnelsen til produktet, mer enn pris, Dette er det viktig å formidla dette til toppsjefene
- Produktkunnskap er en kjempeutfordring! Kursing av butikkpersonale må bli en prioritert oppgave fremover. Stikkord her er økologi, matlaging, allergi, spelt – lite kunnskaper. Det er vanskelig og selge produkter man ikke vet hva er!
 - Meny kurser sine ansatte, via Web-kurs, som de første i verden ; m.a. i økologi!
 - Hvordan en bedrift lykkes i fremtiden avhenger av om den lykkes med sine informasjonsprosjekter!
- Det bør fokuseres mer på sammenhengen mellom økologi og helse
- Opprinnelsesmerking er meget aktuelt, spesielt på kjøtt
- Demoer i butikk er viktig for å gjøre økologiske varer kjent og øke salget
- Fremtidige øko-kampanjen bør kvalitetssikres bedre
 - Mange butikker har ikke brukt reklamemateriellet
 - Butikkbetjeningen bør motivers bedre, f.eks ved å besøke på økologisk gård, for å få motivasjon og inspirasjon i forhold til økologiske varer.

- **Jobbe mot videreføring**
 - Stabburet; surkål, rødbeter, sylteagurker. Oppfordre til økologisk produksjon.
 - Mobile slakterier for å øke kvaliteten, stressing av dyr kan redusere kjøttkvalitet
 - Danne lokale merkevarer
 - Askim Frukt- og presseri er også godkjent for økologisk videreføring
- **Bondens marked**
Har fungert bra i Fredrikstad, og bidratt til at økologisk har fått oppmerksomhet!
- **Markens Grøde** (2. hvert år) og **Momarkedet** (hvert år)
er også kjempefine arenaer for å møte forbrukeren, her nedlegger OikosØst en kjempejobb med og organisere 15-20 bønder til å stå på stand og vise frem produktene sine.
- **Abonnementsordninger.** Vi har i dagen en abonnementsordning igjen, Kolonihagen, som startet opp i Oslo-området, men som utvidet til Østfold i 2005.
Abonnementsordningen på Nordre Braathu forsynte tidligere Rygge og omeign med øko-varer på døra, men de gav seg i høst.
- **Nisjeproduksjoner**
er aktuelt i økologisk produksjon, gjerne vekster med kort veksttid.

Ivrig handel på Nordre Braathu gård (Foto: Hans Gaffke)

- **Økologiske utsalg;**
Her har vi Nordre Braathu gård og en til under planlegging.

- ***Storhusholdning***

Kursing og motivering av alle ansatte er avgjørende for å lykkes. Foredrag og orienteringer overfor ulike målgrupper har vært en viktig del av sykehusprosjektet. Bioforsk Økologisk har utarbeidet nå en handbok for beslutningstakere i storhusholdninger, bygd på erfaringer fra dette prosjektet. Det bør jobbes mot storhusholdning; Offentlige institusjoner/ kantiner, sykehus, catering. Det å få tak i økologiske varer medfører hard jobben, og gjerne at varene må hentes hjemme hos produsenten. I verste fall må man reise land og strand

- ***Barn og unge***

er viktige å nå med informasjonstiltak. Skulefruktordningen skulle også sjølsagt vært økologisk! Et samarbeid med 4H kan også være aktuelt i fremtiden.

- ***Festivaler***

er viktige fronter av økologi. Vi må jobbe for økologisk profil på festivaler og andre arrangementer, særlig for barn og ungdom, også i Østfold!

4.1.5. Aktivt arbeid med utforming av årlige tiltaksplaner og gjennomføring av disse

Midler til oppfølging av økologisk handlingsplan bør fordeles til færre og større prosjekter. Det er nødvendig at organisasjoner og grupper samarbeider for å initiere og gjennomføre prosjektene slik at prosjektene løftes opp til et høyere nivå og en kan se ting i sammenheng. Det bør opprettes et kontaktforum for økologisk landbruk som kan ta initiativ til å drive slike prosesser.

4.2. Etterord

Vi takker alle som engasjert har bidratt med faglig stoff og som har kommet med innspill til planen. Vi har stor tro på at vi har fått en plan som de ulike organisasjonene og lagene i Østfold føler inneholder utfordringer som de kan gripe tak i. Vi hos Fylkesmannen, Område landbruk, vil også i fremtiden ta på oss en pådriverrolle med koordinerende funksjoner for å sikre at tiltaka blir igangsatt. Spesielt vil vi takke arbeidsgruppa for det arbeidet de har lagt ned i denne planen. Vi ønsker alle lykke til med oppfølgingen av planen.